



# Opgroeien en opvoeden ondersteunen

Landelijk opleidings- en  
competentieprofiel  
hbo-bacheloropleiding  
Pedagogiek



## Opgroeien en opvoeden ondersteunen



# Opgroeien en opvoeden ondersteunen

Landelijk opleidings- en  
competentieprofiel hbo-bacheloropleiding  
Pedagogiek 2019



Opgroeien en opvoeden ondersteunen  
Landelijk opleidings- en competentieprofiel hbo-bacheloropleiding Pedagogiek 2018

ISBN 978 90 8850 927 8  
NUR 840

© 2019 Landelijk Opleidingsoverleg Pedagogiek / B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam  
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.  
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, *Stbl.* 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, *Stbl.* 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost).

# Inhoudsopgave

<b>Voorwoord</b>	<b>6</b>
<b>Inleiding</b>	<b>7</b>
<b>Hoofdstuk 1 Het pedagogisch handelen</b>	<b>8</b>
1.1 Opgroeien en opvoeden ondersteunen	8
1.2 Pedagogisch handelen in een veranderende context	9
1.3 Domeinen	11
1.4 Beroepscontexten	12
1.5 Kerntaken	12
1.6 Raakvlakken met andere professionals	15
<b>Hoofdstuk 2 Competenties en kennisbasis</b>	<b>16</b>
2.1 Competenties	16
2.2 Kennisbasis	17
2.3 Verantwoording hbo-bachelorniveau	22
2.4 Hbo tussen mbo en wo	23
<b>Hoofdstuk 3 Kaders</b>	<b>24</b>
3.1 Generiek profiel	24
3.2 Bacheloropleiding met profiel Sociaal werk – jeugd	24
3.3 Registratie	24
<b>Referenties</b>	<b>25</b>
<b>Bijlage 1 Historie van de opleidingen</b>	<b>26</b>
<b>Bijlage 2 Kennisbasis sociaal werk – jeugd</b>	<b>29</b>
<b>Bijlage 3 Kwalificaties sociaal werk</b>	<b>31</b>
<b>Bijlage 4 Overzicht van betrokkenen</b>	<b>32</b>

# Voorwoord

De hbo-opleidingen Pedagogiek bieden u met trots het Landelijk opleidings- en competentieprofiel hbo-bacheloropleiding Pedagogiek 2019 *Opgroeien en opvoeden ondersteunen* aan. Dit profiel beschrijft op hoofdlijnen de kennis die studenten gedurende de hbo-bachelorstudie Pedagogiek verwerken en wat het werkveld kan verwachten van een hbo-bachelorniveau gediplomeerde pedagogische professional.

Bijzonder aan dit profiel is dat dit niet alleen het opleidingsprofiel *Opvoedrelaties versterken* uit 2009 (Landelijk Opleidingsoverleg Pedagogiek, 2009) opvolgt, maar bovenal een nadere uitwerking is van het profiel sociaal werk – jeugd beschreven in het Landelijk opleidingsdocument sociaal werk. Dit profiel is niet voldoende toereikend om als kader te dienen voor de pedagogiek opleidingen. Vandaar deze uitwerking van het profiel voor de bacheloropleidingen Pedagogiek.

Dit landelijke profiel biedt een generieke basis voor de inrichting van de curricula van de bacheloropleidingen pedagogiek en biedt tevens de ruimte aan de hogescholen voor hun eigen inkleuring en invulling. Het profiel beschrijft het pedagogisch handelen met speciale aandacht voor de maatschappelijke opdracht van de pedagoog en het pedagogisch handelen in een veranderende samenleving, het schetst de competenties van de hbo-pedagoog als aankomende professional en de kennisbasis van de hbo-opleidingen Pedagogiek. Tevens benoemt het de belangrijkste kaders voor de opleidingen en wordt het belang van de registratie voor de hbo-pedagoog bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd toegelicht.

Het profiel is geschreven door Drs. Gemma Geurts en Dr. Janneke Metselaar.

Namens alle Pedagogiek opleidingen in Nederland,  
Lisette Weijers,  
Voorzitter Landelijke Overleg Pedagogiek

# Inleiding

Voor u ligt het landelijke opleidings- en competentieprofiel van de hbo-opleidingen Pedagogiek 2019. Dit profiel beschrijft op hoofdlijnen de kennis die studenten gedurende de hbo-bachelorstudie Pedagogiek verwerven en wat het werkveld kan verwachten van een op hbo-bachelorniveau gediplomeerde pedagogische professional. Dit profiel vervangt het opleidingsprofiel *Opvoedingsrelaties versterken* uit 2009 (Landelijk Opleidingsoverleg Pedagogiek, 2009).

In hoofdstuk 1 komt eerst het pedagogisch handelen aan bod. Hierin is aandacht voor de maatschappelijke opdracht van de pedagoog en het pedagogisch handelen in een veranderende samenleving. Daarna worden de domeinen en beroepscontexten belicht waarbinnen de pedagoog werkt en wat zijn / haar kerntaken zijn. Hier worden ook de raakvlakken met andere professionals in het jeugddomein beschreven.

Het tweede hoofdstuk schetst de competenties van de hbo-pedagoog als aankomende professional en de kennisbasis van de hbo-opleidingen Pedagogiek. Het hbo-bachelorniveau wordt verantwoord in relatie tot de Dublin Descriptoren en de hbo-standaarden. Daarna wordt het werk van de hbo-pedagoog vergeleken met dat van pedagogisch medewerkers met een opleiding op mbo-niveau en met wetenschappelijk opgeleide pedagogen.

Tot slot noemt hoofdstuk 3 de belangrijkste kaders waaraan de opleidingen zich te houden hebben en wordt het belang toegelicht van registratie voor de hbo-pedagoog bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd.

In bijlage 1 is een terugblik opgenomen op de historie van de opleidingen.



## Hoofdstuk 1

# Het pedagogisch handelen

### 1.1 Opgroeien en opvoeden ondersteunen

De pedagoog<sup>1</sup> ondersteunt het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren vanaf de conceptie tot de leeftijd van 23 jaar. Hij werkt individueel met een kind, een jongere of een gezin. Hij werkt ook met groepen kinderen of jongeren op school, in de opvang en in instellingen. Zijn ondersteuning beslaat een breed terrein. De pedagoog ziet het kind in zijn volledige context, waarbij hij vanuit de verschillende perspectieven kijkt. Hij ondersteunt van vraagverheldering tot advisering bij vragen van kinderen en jongeren. Hij adviseert ouders en mede-opvoeders bij lichte handelingsverlegenheid. Hij ondersteunt ouder(s) bij het nemen of behouden van de regie in de opvoedsituatie, maar grijpt ook in wanneer opvoedsituaties als problematisch ervaren worden.

In het samenspel van professionals die betrokken zijn bij interventies in opvoedsituaties, treedt de pedagoog nu eens op als adviseur of opvoeder, dan weer als regisseur. In alle gevallen ondersteunt de pedagoog de ouders en de mede-opvoeders bij het creëren van een pedagogisch klimaat waarin kinderen en jongeren op een zo gunstig mogelijke manier kunnen opgroeien tot volwassenen.



In het krachtenveld van behoeften en belangen rondom het kind of de jongere, onderzoekt de pedagoog de situatie samen met de betrokkenen. Hij kijkt systeemgericht en laat zich daarbij leiden door zijn inschatting van de unieke behoeften en belangen van het individuele kind of jongere, of van een groep kinderen of jongeren. Hij zoekt naar middelen en manieren gericht op het herstel van de ontwikkeling en de leefsituatie van het kind of de jongere en gericht op herstel van de pedagogische relatie met zijn ouders en mede-opvoeders (Ter Horst, 1977; Hermanns, 2012). Na een gezamenlijke afweging biedt de pedagoog ondersteuning of interenieert hij. Om dit te realiseren zoekt hij naar mogelijke allianties met en rondom het kind of de jongere. Waar nodig schakelt hij andere experts in. De pedagoog ondersteunt ouders bij het weer zelf oppakken van de opvoeding. Daar waar het niet anders kan ondersteunt de pedagoog de ouders, het kind, de jongere en hun netwerken bij het anders vormgeven

<sup>1</sup> Met pedagoog wordt vanaf hier steeds de hbo-pedagoog / pedagoge bedoeld.

van de ouderrol. Bijvoorbeeld wanneer een kind of jongere niet meer thuis mag of kan wonen. De pedagoog rondt zijn begeleiding af zodra herstel structureel is.

Opvoeding heeft altijd normatieve aspecten. Het opvoedend handelen van ouders en mede-opvoeders is verankerd in hun levensbeschouwing, waardeoriëntaties en persoonlijke zingeving. Deze waardengeladenheid geldt niet alleen voor het opvoedend handelen, maar ook voor de professionele ondersteuning die de pedagoog biedt. De pedagoog erkent dat ook zijn eigen professionele handelen een normatieve, levensbeschouwelijke, morele en subjectieve dimensie heeft (Bakker, 2016). Daarnaast beseft de pedagoog dat de waarheid van de theorieën, modellen, paradigma's en onderzoeksresultaten op basis waarvan hij handelt, niet universeel en onomstotelijk vaststaat (Van der Veer, 2014). Bij het adviseren, ondersteunen en interveniëren in opvoedsituaties zoekt de pedagoog daarom altijd naar verbinding met, balans in en synthese van verschillende perspectieven, interpretaties, waarden en waarheden (Langeveld, 1979; Levering, 2004). Het betekent ook dat de pedagoog onnodig handelen vermijdt.

Het ondersteunen van opgroeien en opvoeden kan forse dilemma's opleveren, waarbij de belangen van het kind of de jongere gewaarborgd moeten worden en de opvoedingsverantwoordelijkheid van ouders en mede-opvoeders versterkt moet worden. Dit is zo vastgelegd in juridische kaders en op basis van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

## 1.2 Pedagogisch handelen in een veranderende context

### *Vertrouwd ethos, nieuw elan*

Bij de herijking van de opleidingen in het sociale domein waren observaties over de netwerkstructuur en toenemende complexiteit van de samenleving van belang. Mede door digitale innovaties ontstonden nieuwe vormen van verbinding, met participatie en eigen regie als sleutelwoorden. Voor de pedagoog zijn deze ontwikkelingen relevant. Vertrouwen in het zelf-regisserend vermogen van ouders, kinderen en jongeren is een onbetwistbaar uitgangspunt van het pedagogisch handelen (zie bijv. Dewey, 1999). Het inzetten op zelfredzaamheid, participatie en zelfbeschikking maakt al decennia onderdeel uit van het werk van de pedagoog. De kantelende samenleving (Rotmans, 2014) is geen geheel nieuwe uitdaging voor de pedagoog, maar een aansporing om het vertrouwde ethos met hernieuwd elan uit te dragen.

### *Bestaande en nieuwe uitdagingen*

De uitdaging voor de pedagoog is de kansen te benutten die hedendaagse nieuwe, flexibelere vormen van samenwerking bieden tussen (jeugd)professionals in zorg, welzijn, onderwijs, media, bedrijfsleven en overheden, en kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders. Andere maatschappelijke ontwikkelingen die een stempel drukken op het handelen van de pedagoog zijn onder andere individualisering, (super)diversiteit, liberalisering en globalisering. Deze ontwikkelingen maken thema's als integratie, inclusie, sociale cohesie, zingeving, democratisering en duurzaamheid van urgent belang voor het werk en de werkwijzen van de pedagoog.

Opgroei- en opvoedvragen verschuiven mee in de ontwikkelingen die het kind of de jongere en diens omgeving doormaken in de loop der tijd. Daardoor evolueert ook het pedagogisch handelen van de pedagoog met en voor hen. De benodigde ondersteuning kan minder of juist meer nodig zijn of kan in een andere vorm geboden worden, bijvoorbeeld digitaal.

Kinderen en jongeren krijgen ook andere vragen terwijl ze opgroeien. Zo worden bijvoorbeeld identiteit en idealen belangrijke onderwerpen voor wat oudere kinderen en jongeren. Pedagogen ondersteunen hen, hun ouders en mede-opvoeders bij die zoektocht naar zingeving (Ministerie OCW en VWS 2017; Sieckelink 2017).



De relatie van ouders en mede-opvoeders met kinderen en jongeren is afgelopen eeuw gelijkwaardiger geworden. Parallel daaraan veranderde ook de verhouding tussen ouders, mede-opvoeders en professionals (Faircloth, Hoffman en Layne, 2013). Televisieprogramma's, organisaties, websites en internetfora dragen bij aan de verspreiding van pedagogische kennis onder ouders en mede-opvoeders. Dit leidt tot professionalisering van de opvoeding (ook wel bekend als intensief ouderschap) met vele positieve gevolgen, maar ook tot minder positieve neveneffecten, zoals onzekerheid. Soms zorgt dat zelfs voor gevoelens van schuld en schaamte (Remmerswaal & De Gouw 2016). Sommigen zijn van mening dat men het gewone opvoeden lijkt te verliezen en dat er sprake is van toenemende problematisering (Hermanns, 2009).

De pedagoog moet de hand reiken aan ouders die moeite hebben om hun weg te vinden in de snel veranderende samenleving en om te voldoen aan de hogere eisen die gesteld worden aan het ouderschap (Fair-cloth et al. 2013). De pedagoog brengt hen in aanraking met ondersteuning en arrangeert ontmoetingen met andere ouders met vergelijkbare vragen. Deze toeleidende functie voor de meest kwetsbare groepen vraagt om lef en uitstekende relationele vaardigheden van de pedagoog.

De pedagoog weet uiteenlopende opvoedingsperspectieven, -doelen en -verlangens van kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders met elkaar in verbinding te brengen. Zijn deskundigheid ligt in het samen verhelderen van vragen en het in dialoog verkennen van mogelijke antwoorden vanuit ieders perspectief. De pedagoog maakt een goede inschatting van wat er speelt, wat er nodig en mogelijk is en hoe en met wie dat het beste gerealiseerd kan worden. Hij begeleidt dit keuzep proces.

Maatschappelijke pedagogische vraagstukken verplichten de pedagoog tot voortdurende doorontwikkeling van de eigen pedagogische kennis en kunde. Ze vereisen een pedagoog die uitstekend communiceert, anticipeert op mogelijke oplossingen en die in staat is reflectief en reflexief opties te heroverwegen en aan te passen waar nodig (Geldof, 2005). Een pedagoog die ook zoekt naar passende, nieuwe en creatieve oplossingen en werkwijzen.

### 1.3 Domeinen

Pedagogen ondersteunen kinderen, jongeren en hun ouders, mede-opvoeders en andere betrokken jeugdprofessionals in de opvoeding in de primaire leefsituatie: het gezin en/of de instelling waarin het kind of de jongere (een deel van zijn tijd) woont, zoals een gezinshuis, pleegzorg of residentiële setting. Het werk van de pedagoog heeft raakvlakken met vijf andere domeinen die bijdragen aan deze ondersteuning (figuur 1). In die domeinen werkt de pedagoog zelfstandig en/of samen met andere (jeugd)professionals. Waar de privacy, de veiligheid, de geestelijke en/of lichamelijke integriteit van een kind of een jongere in het geding zijn, is het domein veiligheid en recht betrokken. Het domein welzijn en samenleving omvat de buurt, sociale media, politieke en culturele activiteiten en sportverenigingen waar kinderen en jongeren zich in hun vrije tijd bewegen. Educatie en opvang zijn domeinen waar kinderen en jongeren een belangrijk deel van hun lerende leven doorbrengen. Waar het om fysieke en mentale gezondheid gaat, raakt het werk van de pedagoog aan het domein zorg.



*Figuur 1: Domeinen gerelateerd aan ondersteuning van opgroeien en opvoeden*

Bij het ondersteunen van opgroeien en opvoeden levert de pedagoog een bijdrage aan de samenwerking met verschillende professionals in de genoemde domeinen. Dit doet hij vanuit zijn eigen specifieke deskundigheid en perspectief. Binnen de keten aan samenwerkingen bepleit de pedagoog de belangen van kinderen en jongeren vanuit hun perspectief en vanuit hun kansen op voorspoedig opgroeien en opvoeden.



## 1.4 Beroepscontexten

Overal waar opgevoed wordt, kan de pedagoog actief zijn, niet alleen in de thuissituatie van kinderen en jongeren, maar ook in instellingen waar met en voor kinderen en jongeren gewerkt wordt. Voorbeelden hiervan zijn in de opvang, school, ziekenhuizen, religieuze instellingen, het sportveld, de jeugdhulp, de media, overheden en de cultuursector. Hij is ook werkzaam in de ondersteunende en preventieve hulp en zorg en is betrokken bij intensieve behandelingen binnen institutionele contexten. Afhankelijk van de positie die de pedagoog inneemt in een van de beroepscontexten, richt hij zich op individuele of groepen kinderen en jongeren, op ouders en mede-opvoeders (bijvoorbeeld vanuit een Centrum voor Jeugd en Gezin of een wijk- of gebiedsteam). Tevens richt hij zich op collega-professionals die met kinderen en jongeren werken.



## 1.5 Kerntaken

Een pedagoog heeft drie kerntaken. Hij ondersteunt het opgroeien en opvoeden, bevordert condities die opgroeien en opvoeden optimaliseren en draagt bij aan het behouden en versterken van de professionaliteit van het beroep.



### 1) *Opgroeien en opvoeden ondersteunen*

In dialoog met kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders verheldert de pedagoog hulp- en opvoedingsvragen en zoekt hij naar mogelijke antwoorden. De pedagoog ondersteunt de ontwikkeling en vorming van kinderen en jongeren in hun groei naar volwassenheid. Hij doet dit systemisch in direct contact met kinderen en jongeren door hen, hun ouders, mede-opvoeders en hun netwerken te adviseren, te ondersteunen en te begeleiden. Daarnaast bestaan de taken van de pedagoog uit het uitvoeren van interventies, het bieden van coaching en training, en het geven van multimediale voorlichting. In (instellingen voor) opvang, onderwijs, jeugdhulp, jeugdzorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering, voedt de pedagoog (groepen) kinderen en jongeren mee op of ondersteunt hij ouders en mede-opvoeders bij de opvoeding. Dit doet hij met oog voor de ontwikkeling van het individuele kind en jongere en met aandacht voor de bijzondere dynamiek van het opgroeien in groepsverband. Hij stimuleert een positief opvoed- en leefklimaat waarin elk kind en elke jongere erbij hoort en meedoet. Opvoed- en opgroevragen veranderen gedurende de groei en ontwikkeling van het kind, de jongere. De pedagoog beweegt daar in mee in zijn ondersteuning.

De pedagoog heeft oog voor de diversiteit in normen en waarden in de verschillende leefsituaties en is zich bewust van de eigen subjectiviteit en de eigen normativiteit. Daarbij zijn de internationale rechten van het kind een belangrijk ijkpunt (Unicef, 2009).



### 2) *Conditie voor opgroeien en opvoeden bevorderen*

Een van de grondleggers van de Nederlandse pedagogiek, Helena Stellwag (1902-1996), omschreef de taak van de pedagoog al in de vorige eeuw als die van 'vertegenwoordiger van het kind en de jongere'. Kansen voor opgroeien en opvoeden worden ook beïnvloed door beleidskeuzes in politiek en samenleving. Vanuit zijn kennis over opgroeien en opvoeden stimuleert de pedagoog daarom een gunstige pedagogische leer- en leefomgeving en een positief opvoedklimaat in de Nederlandse samenleving. Dit doet hij in zijn dagelijkse werk niet alleen op microniveau, maar ook op meso- en macroniveau. Hij onderzoekt pedagogische vraagstukken die leven in de samenleving en doet naar aanleiding daarvan aanbevelingen voor het optimaliseren van opgroeien en opvoeden. Hij verduidelijkt welke voorwaarden en condities opgroeien en opvoeden bevorderen.

De pedagoog heeft een signalerende, adviserende en ondersteunende taak ten aanzien van het beleid van organisaties die van invloed zijn op het leven en leren van kinderen, jongeren, gezinnen, onderwijs, opvang en gezinsvervangende instellingen. Het kan hierbij gaan om het beleid van landelijke en lokale overheden, culturele en maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Pedagogen zijn bijvoorbeeld betrokken bij de totstandkoming van wetgeving, het ontwerpen en inrichten van woonwijken en de invulling en het gebruik van de openbare ruimte.



### **3) Professionaliteit versterken**

De pedagoog onderzoekt zijn eigen werkhouding en de werkwijzen en methoden die hij inzet bij het ondersteunen van opgroei en opvoeden op mogelijkheden tot verbetering.

Een pedagoog blijft zich op de hoogte houden van de nieuwste nationale en internationale maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen wat betreft opgroei en opvoeden. Hij houdt zijn kennis actueel met nascholing zodat hij kan meebewegen met veranderingen in de samenleving en met daarin verschuivende behoeften, normen en waarden. Zo kan hij zijn wijzen van werken blijven verantwoord. Hij heeft een eigen visie op de identiteit en de meerwaarde van het beroep. Zijn leren en zijn waardenoriëntatie (Naber & Van Goor 2014) stemt hij af met zijn collega's en andere mede-professionals. Met beroepsgenoten reflecteert hij op gangbare theorieën, handelingsstrategieën en op zijn manieren van werken en samenwerken. Hij is steeds op zoek naar nieuwe kennis, inzichten en visies ter verbetering van de eigen professionaliteit, zijn beroepsorganisatie(s) en het beroep. Hij doet dat in zijn dagelijkse beroepspraktijk samen met collega's binnen de eigen organisatie, met andere jeugdprofessionals en in samenspraak met kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders. De pedagoog doet onderzoek naar (de kwaliteit van) het pedagogisch handelen. Hij is aanjager van en partner in praktijkgericht onderzoek om zijn professie continu te verbeteren in regionaal, nationaal en internationaal verband.



## 1.6 Raakvlakken met andere professionals

Pedagogen zijn werkzaam in het sociale domein ten behoeve van het welbevinden van kinderen en jongeren, hun ontwikkeling en hun vorming en met het oog op hun toekomstperspectief. In dit domein staat sociaal functioneren centraal. Sociaal functioneren heeft betrekking op het deelnemen van mensen aan de samenleving en op de ruimte en mogelijkheden die de samenleving biedt aan mensen om eraan deel te nemen (Sectoraal Adviescollege hogere sociale studies van de Vereniging Hogescholen, 2017).

Het voorspoedig opgroeien van kinderen en jongeren is niet alleen in het belang van henzelf. De jeugd maakt deel uit van het sociale kapitaal in de samenleving (De Winter, 2011). Als het niet goed gaat met de jeugd heeft dat gevolgen voor de samenleving als geheel. Daarom werken tal van andere professionals, zoals sociaal werkers, leerkrachten en verpleegkundigen, vanuit hun eigen maatschappelijke opdracht met en voor kinderen en jongeren, hun ouders, hun netwerken en andere mede-opvoeders. Zij werken veelal in dezelfde contexten als pedagogen: in gezinnen, de opvang, het jeugdwelzijnswerk, de zorg, het onderwijs en in levensbeschouwelijke contexten. Pedagogen werken nauw met hen samen, waarbij pedagogen vanuit de aard van hun professie, hun inschatting van het belang van het kind en de jongere centraal stellen.



## Hoofdstuk 2

# Competenties en kennisbasis

De expertise van de pedagoog is gestoeld op diepgaande kennis van het brede sociale domein. De pedagoog beschikt bovendien over een breed palet aan sociaalpedagogische kennis wat betreft opgroeien en opvoeden.

### 2.1 Competenties

Competenties beschrijven de adequate uitvoering van een beroepstaak op basis van de juiste kennis. Kennis wordt hierbij gezien als een persoonlijk vermogen in de unieke combinatie van informatie (data), ervaring, vaardigheden en attitude. In overeenstemming met de opdracht van de pedagoog en zijn drie kerntaken worden in tabel 1 de competenties gespecificeerd die hij nodig heeft om – op basis van de juiste kennis – het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren te optimaliseren.

<b>Kerntaak 1</b> Opgroeien en opvoeden ondersteunen
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Onderhoudt een pedagogische (werk)relatie met (groepen) kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders.</li><li>2. Stimuleert systemisch en diversiteitssensitief de ontwikkeling van kinderen en jongeren in de opvoedingssituatie.</li><li>3. Biedt in samenspraak met kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders verantwoorde ondersteuning bij het opgroeien en het opvoeden en beweegt mee in hun evoluerende behoeften.</li><li>4. Geeft (mede) vorm aan een pedagogisch klimaat dat opgroeien en opvoeden bevordert.</li><li>5. Verzorgt voorlichting en scholing op basis van vragen van kinderen, jongeren, ouders, mede-opvoeders en de samenleving.</li><li>6. Bevordert participatie en sociale inclusie van kinderen en jongeren.</li></ol>
<b>Kerntaak 2</b> Conditie voor opgroeien en opvoeden bevorderen
<ol style="list-style-type: none"><li>7. Draagt als onderzoekende professional systematisch bij aan beroepsinnovaties en kennisontwikkeling.</li><li>8. Onderzoekt relevante pedagogische vraagstukken en vertaalt uitkomsten naar beleidsadviezen voor (pedagogische) instellingen, overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.</li><li>9. Onderzoekt beleid van instellingen, overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven en wijst op de gevolgen ervan voor het opgroeien en opvoeden.</li></ol>
<b>Kerntaak 3</b> Professionaliteit versterken
<ol style="list-style-type: none"><li>10. Doet onderzoek naar, en reflecteert als reflexieve professional op, het eigen handelen ten behoeve van de persoonlijke professionele ontwikkeling en het verbeteren van het professioneel handelen.</li><li>11. Laat zich in zijn pedagogisch handelen leiden door morele keuzes vanuit het belang van het kind of de jongere op basis van zijn pedagogisch beroepsethos en de internationale rechten van het kind.</li><li>12. Werkt interdisciplinair en multidisciplinair samen met regionale en (inter)nationale collega-professionals en collega-organisaties.</li></ol>

Tabel 1: De competenties van de pedagoog

## 2.2 Kennisbasis

De hbo-opleidingen Pedagogiek behoren tot het opleidingsdomein sociaal werk van de sector Hogere Sociale Studies. Alle bacheloropleidingen in dit opleidingsdomein delen dezelfde generieke kennisbasis en dezelfde kwalificaties. Deze zijn beschreven in het Landelijk opleidingsdocument sociaal werk (Sectoraal Adviescollege hogere sociale studies van de Vereniging Hogescholen, 2017). Er worden drie verschillende profielen onderscheiden:

- Sociaal werk – welzijn en samenleving
- Sociaal werk – zorg
- Sociaal werk – jeugd

De bacheloropleiding Pedagogiek mondt uit in het profiel sociaal werk – jeugd met een *body of knowledge* (BOK) die is opgebouwd uit de generieke kennisbasis sociaal werk en een specifieke kennisbasis jeugd (zie bijlage 2). Deze kennisbasis onderscheidt zeven bouwstenen:

1. Beroep sociaal werk
2. Gebruikers sociaal werk
3. Werkwijzen sociaal werk
4. Organisatie sociaal werk
5. Maatschappelijke context sociaal werk
6. Onderzoek en innovatie sociaal werk
7. Professionalisering sociaal werk

Omdat de bacheloropleiding Pedagogiek uitmondt in het profiel sociaal werk – jeugd liggen deze bouwstenen ook ten grondslag aan de kennisbasis van Pedagogiek. Deze kennisbasis is vanuit *Opvoedingsrelaties versterken* (2009) aangevuld met enkele specifieke elementen op het terrein van de pedagogiek. Tezamen vormt deze de BOK Pedagogiek.

### **Wetenschapsgebieden**

De relevante elementen van de generieke kennisbasis sociaal werk en sociaal werk-jeugd, worden in het Landelijk opleidingsdocument sociaal werk binnen de zeven bouwstenen als van gelijke orde opgesomd. In de BOK Pedagogiek is ervoor gekozen om de elementen per bouwsteen naar wetenschapsgebied te ordenen. De BOK is zodoende per bouwsteen uitgesplitst naar wetenschapsgebieden, naar de voor de opleidingen relevante stromingen daarbinnen, en naar concretere concepten en kenniselementen (zie Tabel 2).

Het is aan de afzonderlijke opleidingen om te bepalen welke informatie, ervaring, vaardigheden en attitude nodig zijn voor de student als aankomend professional om de adequate uitvoering van een beroepstaak te realiseren.

	Kennisgebied	1) Bouwsteen Beroep	2) Bouwsteen Gebruikers	3) Bouwsteen Werkwijzen	
Wetenschap	Stroming	Concept	Concept	Concept	
Recht/wetgeving	<ul style="list-style-type: none"> <li>Algemeen recht</li> <li>Familierecht</li> <li>Jeugdwet, jeugdrecht, familierecht, jeugdstrafrecht</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Rechten van het kind (IVRK)</li> <li>Rechten van de mens</li> <li>Rechtvaardigheid</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Werken in het gedwongen jeugdkader</li> <li>Gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling</li> <li>Wettelijke bescherming kwetsbare doelgroepen</li> <li>Gedwongen kaders: maatregelen met betrekking tot ouderlijk gezag, gedwongen opname</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Beroepscodes in het sociale domein</li> </ul>	
Pedagogiek	<ul style="list-style-type: none"> <li>Algemene pedagogiek</li> <li>Orthopedagogiek</li> <li>Historische pedagogiek</li> <li>Gezinspedagogiek</li> <li>Onderwijspedagogiek</li> <li>Mediapedagogiek</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Pedagogische visies, ook internationaal</li> <li>Pedagogische canon</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ouderschapstheorieën</li> <li>Meervoudige loyaliteit, scheiding</li> <li>Sociale ontwikkelprocessen in relatie met de omgeving: hechting, socialisatie, ontwikkeling van sociale relaties en vaardigheden</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Educatieve media en E-hulp</li> <li>Opvoed- en interventie-dilemma's</li> <li>Communiceren met peuters, kleuters, pubers, adolescenten</li> <li>Cliëntgestuurd werken met jeugdigen</li> <li>Effectieve jeugd-interventies (Nji)</li> <li>Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming</li> <li>Praktijktheorieën w.o. opvoedkundige benaderingen</li> <li>Ondersteunende theorieën voor methodisch werken, w.o. opvoedtheorieën &amp; leerpsychologie</li> </ul>	
Onderwijskunde/didactiek	<ul style="list-style-type: none"> <li>Onderwijssociologie</li> <li>Onderwijskunde</li> <li>Onderwijsfilosofie</li> </ul>			<ul style="list-style-type: none"> <li>Passend onderwijs</li> </ul>	
Systeem en communicatie/interactie-theorie			<ul style="list-style-type: none"> <li>Intergenerationele overdracht</li> <li>Interactie en wederzijdse beïnvloeding in de directe sociale omgeving</li> </ul>		
Ethiek, filosofie	<ul style="list-style-type: none"> <li>Filosofie van de opvoeding</li> <li>Normatieve en descriptieve ethiek</li> <li>Deugdeethiek</li> <li>Zorgethiek</li> <li>Toegepaste ethiek</li> <li>Moreel pluralisme</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Kernwaarden van het beroep, zoals empowerment, participatie, inclusie, rechtvaardigheid, diversiteit</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>Filosofie in relatie tot opgroeien en opvoeden (ethiek, zingeving, moraliteit, spiritualiteit)</li> <li>Normatieve en levensbeschouwelijke dimensies van sociaal werk</li> </ul>	

Tabel 2: Body of knowledge (BOK) Pedagogiek

4) Bouwsteen Organisatie	5) Bouwsteen Maatschappelijke context	6) Bouwsteen Onderzoek en innovatie	7) Bouwsteen Professionalisering
Concept	Concept	Concept	Concept
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Wet bescherming persoonsgegevens</li> <li>• Norm van de verantwoorde werktoedeling</li> <li>• Leerplicht</li> <li>• Kinderbeschermingsmaatregelen</li> <li>• Domein specifieke wet- en regelgeving zoals de Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Wet langdurige zorg (Wlz), Jeugdwet, beroepsregistratie (BIG-register), klacht- en tuchtrecht, privacywetgeving, Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz)</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>• Professionalisering Jeugdhulp</li> <li>• Kwaliteitsregister Jeugd</li> <li>• Beroepscode voor de Jeugdzorgwerker/ beroepscode voor professionals in jeugdhulp</li> <li>• Klachtrecht; tuchtrecht voor professionals in jeugdhulp</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Organisaties waar professionals sociaal werk werken zoals (gemeentelijke) overheid, sociale wijkteams, gespecialiseerde zorg gericht op bijvoorbeeld jeugd, gehandicapten, psychiatrie, verslavingszorg</li> <li>• Organisaties waarmee professionals sociaal werk samenwerken op het terrein van bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg, kunst &amp; cultuur, sport, vrijetijdsbesteding en media</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Jeugdparticipatie en eigen regie jeugd</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nieuwe wetenschappelijke inzichten ten aanzien van jeugd en opvoeden</li> <li>• Nieuwe effectieve jeugdinterventies</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Registratie en deskundigheidsbevordering</li> <li>• Maatschappelijke inbedding van professionalisering in onder meer beroepsvereniging, beroepsregistratie, beroepscode, tuchtrecht</li> </ul>

	Kennisgebied	1) Bouwsteen Beroep	2) Bouwsteen Gebruikers	3) Bouwsteen Werkwijzen	
Wetenschap	Stroming	Concept	Concept	Concept	
Sociologie/ antropologie/ agogiek		<ul style="list-style-type: none"> <li>(Maatschappelijke) opdracht sociaal werk</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Visies op jeugd en opvoeden</li> <li>Jeugdculturen</li> <li>Jeugd- en jongerenparticipatie</li> <li>Sociaal functioneren van individuen in interactie met de directe sociale omgeving: gezin, (peer)groep, lokale gemeenschap</li> <li>Sociale kwetsbaarheid en kracht: belemmeringen en mogelijkheden voor (de ontwikkeling van) sociaal functioneren</li> <li>Intermenselijke invloeden die sociaal functioneren bevorderen en belemmeren</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Theorieën over helpen, begeleiden en coachen, waarnemen en observeren, gespreksvoering, creatief agogische benaderingen en conflictantering</li> <li>Outreaching werken</li> </ul>	
Psychologie	<ul style="list-style-type: none"> <li>Algemene psychologie</li> <li>Ontwikkelingspsychologie</li> <li>Ontwikkelingspsychopathologie</li> <li>Seksuologie</li> <li>Vrijetijdskunde</li> <li>Groepsdynamica</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>Spel</li> <li>Motorische, zintuiglijke, seksuele, emotionele, affectieve, cognitieve en sociale ontwikkeling gedurende de levensloop</li> <li>Ontwikkeling van persoonlijkheid en identiteit</li> </ul>		
Geneeskunde/ biologie/ gezondheidskunde	<ul style="list-style-type: none"> <li>Jeugdgezondheidszorg</li> </ul>		<ul style="list-style-type: none"> <li>Seksualiteit</li> <li>Risicogedrag</li> <li>Misbruik</li> <li>Basale kennis over beperkingen en problemen m.b.t. gezondheid en gedrag</li> </ul>		
Criminologie	<ul style="list-style-type: none"> <li>Jeugdcriminologie</li> </ul>				
Organisatiekunde, beleidswetenschappen, politologie	<ul style="list-style-type: none"> <li>Jeugdbeleid</li> <li>Sociaal beleid</li> </ul>				
Onderzoeks-methodologie					

Tabel 2: Body of knowledge (BOK) Pedagogiek (vervolg)

	4) Bouwsteen Organisatie	5) Bouwsteen Maatschappelijke context	6) Bouwsteen Onderzoek en innovatie	7) Bouwsteen Professionalisering
	Concept	Concept	Concept	Concept
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Verhouding burger, overheid en civil society</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>(Pedagogische) civil society</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Vindplaatsen wetenschappelijke kennis over sociaal werk en effectieve sociale interventies</li> <li>Landelijke kenniscentra en databanken voor effectieve interventies binnen het sociale domein</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Professionele standaarden voor de beroepsuitoefening</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>Sociale kaart (Intramurale, semimurale, extramurale en ambulante voorzieningen)</li> <li>Zorgvormen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Politieke stromingen en standpunten met betrekking tot het sociale domein</li> <li>Sociaal beleid van landelijke, regionale en lokale overheden</li> <li>Gemeentelijk jeugdbeleid</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ondernemerschap in de context van transformaties jeugdhulp</li> <li>Sociaal ondernemerschap</li> </ul>	
			<ul style="list-style-type: none"> <li>Methodologie van (participatief) jeugdonderzoek</li> <li>Innovatieve, op verbetering van de praktijk gerichte onderzoeksmethoden</li> <li>Sociale en technologische innovatie in het sociale domein</li> </ul>	

## 2.3 Verantwoording hbo-bachelorniveau

In 2009 heeft de HBO-raad<sup>2</sup> in het rapport *Kwaliteit als opdracht* de hbo-standaard vastgesteld. Deze standaard is een instrument om de identiteit van hbo-bacheloropleidingen te beschrijven aan de hand van vier pijlers: theoretische kennisbasis, onderzoekend vermogen, vakmanschap en beroepsethos. De afgestudeerde pedagoog beschikt volgens deze hbo-standaard over een pedagogische kennisbasis, kan pedagogisch praktijkgericht onderzoek uitvoeren, beheerst het pedagogisch vakmanschap en bezit een pedagogisch beroepsethos.

Tijdens de opleiding verwerft de hbo-student Pedagogiek inzicht in het werkveld. De student leert hoe het werkveld institutioneel en wettelijk georganiseerd is, wat de uitgangspunten zijn van het pedagogisch handelen en welke paradigma's en methodieken courant zijn. De student leert het werkveld (zowel de actieve organisatie(s) als de vigerende methodieken en werkwijzen) kritisch te evalueren op basis van academisch-pedagogische theorievorming en wetenschappelijk onderzoek uit binnen- en buitenland. Het onderzoekend vermogen van pedagogen wordt aangewend om op een methodische manier antwoorden te zoeken op uitdagingen binnen opvoedsituaties, maar ook om voortdurend gevoelig te blijven voor de eigenheid van elke opvoedsituatie. Verder is het onderzoekend vermogen nodig voor de reflectie en verantwoording van het eigen handelen en het voortdurend balanceren tussen verschillende waarden, behoeften en verlangens van kinderen, jongeren, ouders, mede-opvoeders, pedagogische instellingen en de samenleving in haar geheel.

De pedagoog laat zich leiden door een pedagogisch beroepsethos dat gestoeld is op vertrouwen in en optimisme over het ontwikkelingspotentieel van kinderen, jongeren, ouders en mede-opvoeders. Daarbij weet hij de succesfactoren in het pedagogisch handelen te belichten, rekening houdend met de diversiteit in culturele en levensbeschouwelijke oriëntaties. Hij toont gevoeligheid voor het bijzondere van elke opvoeding. Hij toont gevoeligheid voor het bijzondere van elke opvoeding.

Dublin Descriptoren en standaarden hbo-bachelor	Competenties hbo-Pedagogiek
Dublin Descriptor 1: Kennis en inzicht Standaard voor hbo-bachelor 1: Theoretische basis	3, 7, 8, 9, 10
Dublin Descriptor 2: Toepassen van kennis en inzicht Standaard voor hbo -bachelor 2: Onderzoekend vermogen	1 t/m 12 3, 7, 8, 9, 10
Dublin Descriptor 3: Oordeelsvorming Standaard voor hbo -bachelor 3: Professioneel vakmanschap	2, 3, 11, 12
Dublin Descriptor 4: Communicatie	3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12
Dublin Descriptor 5: Leervaardigheden Standaard voor hbo-bachelor 4: Beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie	8, 10, 12 8, 9, 12

Tabel 3: Competenties Pedagogiek gerelateerd aan de vier hbo-standaarden en de vijf Dublin Descriptoren

<sup>2</sup> Eigennaam, wordt met een hoofdletter geschreven. Deze publicatie volgt de schrijfwijze van de raad: met 3 hoofdletters.

De afgestudeerde pedagoog beschikt over competenties op hbo-bachelorniveau die gebaseerd zijn op de kwalificaties sociaal werk (zie bijlage 3). Tabel 3 toont, aan de hand van de vijf Dublin Descriptoren en de vier standaarden voor bacheloropleidingen op hbo-niveau (kolom 1), hoe de competenties Pedagogiek (kolom 2) voldoen aan het hbo-bachelorniveau. De Dublin Descriptoren en de standaarden voor de hbo-bachelor komen niet helemaal overeen. Maar de twaalf competenties van de pedagoog voldoen ruimschoots aan zowel de Dublin Descriptoren als aan de standaarden hbo-bachelor.

## 2.4 Hbo tussen mbo en wo

Pedagogen met een opleiding op hbo-bachelorniveau werken nauw samen met pedagogische medewerkers met een mbo-opleiding en met universitair geschoolde pedagogen.

Pedagogische medewerkers op mbo-niveau bieden praktische ondersteuning en begeleiding bij het sociaal en maatschappelijk functioneren van kinderen en jongeren in het dagelijks leven, bij duidelijkheid over aanpak en wijze van uitvoering en wanneer werkzaamheden bekend zijn en eenduidig zijn uit te voeren.

Hbo-pedagogen bieden advisering en ondersteuning. Zij verrichten complexere werkzaamheden met een grotere mate van zelfstandigheid dan pedagogisch medewerkers. Hbo-pedagogen handelen planmatig, methodisch en doelgericht, indien noodzakelijk vanuit een helicopterview. Afhankelijk van de verantwoordelijkheden, taken en activiteiten dienen hbo-pedagogen zich te registreren. Dit is het geval wanneer het gaat om hulpverlening bij, en behandeling van, complexe problematiek en wanneer de aanpak specifieke kennis en vaardigheden vereist (Kwaliteitskader Jeugd, 2016).

Hbo-pedagogen met een bacheloropleiding hebben een bescheiden kennis van onderzoeksmethodologie. Zij verrichten eenvoudig, praktijkgericht onderzoek waarvan de vraagstelling wordt ingegeven door de beroepspraktijk en waarvan de kennis direct bijdraagt aan die beroepspraktijk (Andriessen, 2014). Hbo-pedagogen met een masteropleiding hebben een diepgaande kennis van onderzoeksmethoden op hun vakgebied en vervullen veelal kaderfuncties (Andriessen, 2014; Landelijk overleg masters hso, 2015).

Universitair geschoolde orthopedagogen hebben de bevoegdheid tot het stellen van diagnoses en het opstellen van een behandelplan. Hierin werkt de universitaire (ortho)pedagoog nauw samen met de hbo-pedagoog.





## Hoofdstuk 3

# Kaders

### 3.1 Generiek profiel

Het Landelijke opleidingsprofiel Pedagogiek is een generiek profiel. Dat wil zeggen dat alle bacheloropleidingen in het hoger beroepsonderwijs in Nederland die pedagogen opleiden, gehouden zijn aan dit profiel. Daarmee voldoen alle opleidingen aan dezelfde standaard.

De in het profiel beschreven werkzaamheden en competenties zijn relevant voor elke pedagoog als aankomend professional, ongeacht het werkveld waarin hij met kinderen en jongeren werkt.

### 3.2 Bacheloropleiding met profiel Sociaal werk – jeugd

De omvang van een hbo-bacheloropleiding is 240 credits<sup>3</sup>, zowel voor voltijd- als voor deeltijdopleidingen. Het generieke deel Pedagogiek bestaat voor 120 credits uit de brede kennisbasis sociaal werk en voor 90 credits uit de body of knowledge van het uitstroomprofiel sociaal werk – jeugd, inclusief enkele karakteristieke aanvullingen op het terrein van de pedagogiek (zie § 2.2. Kennisbasis). De overige 30 credits zijn vrij te besteden.

Opleidingen Pedagogiek bieden uitsluitend het profiel jeugd aan. Zij kunnen wel het generieke profiel Pedagogiek nader inkleuren en verdiepen door middel van afstudeerprofielen, minoren of andere specialisaties, overeenkomstig hun eigen visie op opleiden en op het beroep, in samenhang met regionale kenmerken van de beroepspraktijk en de wensen van partners in de eigen regio.

### 3.3 Registratie

De Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ), registreert jeugdprofessionals die voldoen aan alle eisen van vakbekwaamheid. Registratie is een voorwaarde voor veel werkzaamheden met kinderen en jongeren. Pedagogen die de hbo-bacheloropleiding Pedagogiek gevolgd hebben, voldoen aan deze vereisten en kunnen zich laten registreren. De opleiding dient er zorg voor te dragen dat op het diplomasupplement de verwijzing naar de afstudeerrichting Jeugd staat. Het SKJ registreert hen als jeugd- en gezinsprofessional.

Het register ziet toe op de kwaliteit van de vakbekwaamheid van geregistreerden en stelt eisen aan bij- en nascholing om geregistreerd te kunnen blijven.

---

3 Credits: *European Credit Transfer System* (ECTS). Eén credit staat voor 28 studie-uren. Een studiejaar telt 60 ECTS, wat overeenkomt met 1680 studie-uren.

## Referenties

- Andriessen, D. (2014). *Praktisch relevant en methodisch grondig? Dimensies van onderzoek in het hbo*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Bakker, C. (2016). Normatieve professionalisering. In L. Houweling, W. de Jong, H. de Deckere & H. Viëtor (Eds.): *De staat van de pedagogiek: analytisch, opbrengstgericht en visionair* (pp. 50-63). Amsterdam: SWP.
- Boutellier, H. (2014). *Meer van waarde, Kwaliteitsimpuls en ontwikkelrichting voor het hoger sociaal agogisch onderwijs*. Advies van de verkenningscommissie hoger sociaal agogisch onderwijs. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Dewey, J. (1999). *Ervaring en opvoeding*. Vertaald en ingeleid door G. Biesta en S. Miedema. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- De Winter, M. (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding*. Amsterdam: SWP.
- Faircloth, C., Hoffman, D.M., & Layne, L.L. (2013). *Parenting in global perspective: negotiating ideologies of kinship, self and politics*. Londen: Routledge.
- Geldof, D. (2005). *Niet meer maar beter. Over zelfbeperking in de risicomaatschappij*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Geurts, G., & Te Poel, Y. (2016). *Profiel Sociaal Werker in het jeugddomein (uitgewerkte versie)*. HBO-raad (2009). *Kwaliteit als opdracht*. Den Haag: HBO-raad.
- Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hermanns, J., & Van der Doef, P. (2012). Het herstel van het gewone leven. In: Van der Doef, P. (red.), *De kracht van het opvoeden. Pedagogisch werkzame factoren in jeugdzorg en onderwijs* [pp. 25-35]. Amsterdam: SWP.
- Kwaliteitskader Jeugd (2016). *Kwaliteitskader Jeugd. Toepassen van de norm van de verantwoorde werktoedeling in de praktijk. Programma Professionalisering Jeugdhulp & Jeugdbescherming*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Landelijk Opleidingsoverleg Pedagogiek (2009). *Opvoedingsrelaties versterken. Landelijk opleidings- en competentieprofiel van de hbo-bacheloropleiding Pedagogiek*. Amsterdam: SWP.
- Landelijk overleg masters hso (2015). *Professionele masters: onmisbaar voor sociaal werk op solide basis*. Landelijk Overleg Masters Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs.
- Langeveld, M. (1979). *Mensen worden niet geboren: inleiding tot de pedagogische waardenleer*. Nijkerk: Introl Callenbach.
- Levering, B. (2004). *Het eeuwige feit-norm probleem in de pedagogiek*. Amsterdam: SWP.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap & Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2017). *Weerbare jongeren, weerbare professionals*. Den Haag: Min. OCW en VWS.
- Naber, P., & Van Goor, R. (2014). *Bouwstenen van een lerend systeem. Professionalisering van wijkteams jeugd en gezin*. Amsterdam: Hogeschool Inholland.
- Remmerswaal, J. & De Gouw, A. (2016). *Snap jij die ouders? Professioneel werken met ouders*. Amsterdam: SWP.
- Rotmans, J. (2012). *In het oog van de orkaan. Nederland in transitie*. Den Bosch: uitgeverij Aeneas.
- Rotmans, J. (2014). *Verandering van tijdperk. Nederland kantelt*. Den Bosch: uitgeverij Aeneas.
- Sectoraal Adviescollege hogere sociale studies van de Vereniging Hogescholen (2017). *Landelijke Opleidingsdocument Sociaal werk*. Amsterdam: SWP.
- Sieckelinck, S. (2017). *Reradicaliseren. Ronselen voor een betere wereld*. Leuven: Lannoo Campus
- Steketee, M., Mak, J., & Boutellier, H. (2010). *Richting geven aan Jeugdbeleid: De rol van gemeenten in een complex veld*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Ter Horst, W. (1999). *Het herstel van het gewone leven*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Unicef Nederland, (2009). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989*. Voorburg: Unicef Nederland.
- Van Crombrugge, H. (2015). Het eigene van de pedagogische blik. In J. Bekker e.a. (red.), *De pedagoog in de spotlights* (pp. 46-57). Amsterdam: SWP.
- Van der Klein, M., Mak, J., & Van der Gaag, J. (2011). *Professionals en vrijwilligers (organisaties) rond jeugd en gezin. Literatuur over samenwerking in de pedagogische civil society*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Van Manen, M. (2014). *Weten wat te doen wanneer je niet weet wat te doen*. Driebergen: NIVOZ.
- Van der Veer, R. (2014). *Opvoeden door beginners*. Amsterdam: Balans.

## Bijlage 1

# Historie van de opleidingen

Dit hoofdstuk schetst de geschiedenis van de opleidingen Pedagogiek en haar voorlopers.

### 1925

In 1925 werd de Vereniging tot Bevordering van de Studie der Pedagogiek (VBSP) opgericht door onder anderen professor dr. Ph. A. Kohnstamm om te voorzien in de behoefte aan pedagogische scholing van leraren aan het voortgezet onderwijs en de kweekschool. De VBSP was jarenlang de stuwende kracht achter de opleidingen voor middelbare akten Pedagogiek (MO-A en -B). Veel studenten waren werkzaam in het onderwijs en de opleidingen vervulden een belangrijke functie als tweede kans voor hoger onderwijs.

### 1968-1993

De Mo-akten waren tot 1968 opgenomen in de Wet op het lager onderwijs. Daarna volgden opname in de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO, of de Mammoetwet), in 1986 in de Wet op het hoger beroeps onderwijs (WHBO) en in 1993 in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) samen met de wetenschappelijke (universitaire) opleidingen. Hiermee was de emancipatie van de hbo-opleidingen Pedagogiek voltooid.

De MO-A-opleidingen telden twee routes: De lerarenvariant met 'lerarenaantekening' (LV) en de Algemene Beroepenvariant (ABV) met interne variatie. De MO-B-opleidingen hadden een sterke verwantschap met het universitaire curriculum en de wetenschappelijke disciplines.

Halverwege de jaren 80 vond er een verzelfstandiging en schaalvergroting plaats van de instellingen die opleidingen Pedagogiek aanboden. Ten gevolge van de Wet op het hoger beroepsonderwijs in 1986 viel het toezicht op het onderwijs en de examens MO-A en -B niet meer onder de VBSP, maar onder de instellingen zelf.

De opleidingen MO-A en -B Pedagogiek werden vernieuwd en geprofessionaliseerd. MO-A ging voort als initiële opleiding en MO-B als Hogere Kaderopleiding Pedagogiek (HKP).

### 1995-1996

Tot 1995 werden de pedagogiekopleidingen uitsluitend in deeltijd aangeboden en waren de opleidingen georganiseerd in aparte instituten of in samenhang met de lerarenopleidingen.

In 1995 gingen bij drie hogescholen de eerste voltijdopleidingen Pedagogiek van start: bij Fontys Hogeschool, Hogeschool van Amsterdam en Hogeschool Inholland. In 1996 volgde de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en in de jaren daarna Hogeschool Rotterdam, de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en de Hogeschool Utrecht. Driestar hogeschool in Gouda en de Stichting Pedagogisch Onderwijs in Groningen bleven uitsluitend deeltijdonderwijs verzorgen.

### 1999-2003

De start van de voltijdopleidingen, naast de andere voltijdopleidingen in het sociaal-agogisch onderwijs, maakte het wenselijk de plaats en betekenis van de opleidingen te herformuleren. In opdracht van het Landelijk Overleg van de Pedagogiekopleidingen (LPP) werd in januari 2000 het 'beroeps- en opleidingsprofiel van de opleiding hbo-Pedagogiek' gepubliceerd (Kuipers, 2000). Het ontstaan van de voltijdopleidingen Pedagogiek naast de reeds jaren bestaande deeltijdopleidingen had bovendien tot gevolg dat afgestudeerden van de voltijdopleidingen zich ook meer nadrukkelijk op de arbeidsmarkt

van instellingen voor zorg en welzijn manifesteerden. Dat was ook al het geval bij de afgestudeerden van de deeltijdopleidingen, maar hun aantal was in absolute getallen beperkt. De grotere aantallen afgestudeerden van de voltijdopleidingen Pedagogiek, die naast afgestudeerden van opleidingen als SPH, MWD en CMV in instellingen voor zorg en welzijn werkten, maakten hun aanwezigheid en hun inzetbaarheid meer zichtbaar.

In 1999 maakten 29 Europese landen afspraken (het Bolognaproces) om in tien jaar tijd tot één Europese hogeronderwijsruimte te komen; de bachelor-masterstructuur (het BaMa-stelsel).

Dit stelsel zou zowel voor een grotere homogeniteit als voor een grotere heterogeniteit van het totale hoger onderwijs zorgen.

Hogescholen en universiteiten zijn vanaf het studiejaar 2002 overgegaan op dit stelsel.

In het hbo werden de initiële opleidingen Pedagogiek bacheloropleidingen, de HKP werd een masteropleiding.

In 2002 startte ook het accreditatiestelsel in Nederland (Nederlandse Accreditatieorganisatie NAO), in 2003 opgevolgd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).

Op verzoek van de HBO-raad bracht de Verkenningcommissie SPH/Pedagogiek in 2002 een rapport uit over de vermeende overlap in beroepsactiviteiten tussen de afgestudeerden van hbo-Pedagogiek en van SPH. In dat rapport werden zowel overeenkomsten als verschillen geconstateerd in de beroepsuitoefening (Verkenningcommissie, 2002).

### 2005-2009

In 2005 hebben de opleidingen Pedagogiek een nieuw opleidingsprofiel uitgebracht. Ze maakten daarbij gebruik van de aanbevelingen van de visitatiecommissie uit 2004 en van de uitkomsten van het rapport 'PAD – Profilering Agogisch Domein'. Dit rapport bracht de overeenkomsten en verschillen in kaart tussen de competenties in de landelijke profielen van de opleidingen MWD, SPH, CMV en Creatieve Therapie. Het competentieprofiel van de opleidingen Pedagogiek – met ook toen al de naam *Opvoedingsrelaties versterken*, werd door de HBO-raad aanvaard en opgenomen in het overzicht van opleidingscompetenties.

In 2009 werd het opleidingsprofiel Pedagogiek geactualiseerd, eveneens onder de titel *Opvoedingsrelaties versterken*, gebaseerd op het profiel van 2005. De actualisering vond plaats in aansluiting op het landelijk vastgestelde kader voor de hogere sociaal agogische opleidingen *Vele takken, één stam* (februari 2008).

### 2012-2016

Op verzoek van het bestuur van de Vereniging Hogescholen heeft een commissie onder voorzitterschap van Hans Boutellier een toekomstgerichte verkenning gemaakt voor het hoger sociaal agogisch onderwijs (HSAO). In 2014 verscheen het rapport van deze commissie: *Meer van waarde, Kwaliteitsimpuls en ont-wikkelrichting voor het hoger sociaal agogisch onderwijs*. Het rapport bevatte vijf dringende adviezen voor de opleidingen in het sociaal agogische domein: versterk de identiteit van de opleidingen, leid op tot reflectieve professional, kies voor een overzichtelijke ordening in drie basisprofielen (integraal sociaal werk, lang-durige zorg en jeugd), ontwikkel of versterk regionale samenwerkingsverbanden, versterk de inbedding.

In hetzelfde jaar verscheen ook het advies *Sociaal werk op solide basis* van de Gezondheidsraad waarin wordt gesteld dat het sociaal werk dringend behoefte heeft aan verdere professionalisering met een volwaardig kennissysteem als fundament, aan het uitbouwen van zijn beroepsorganisatie en dat de sector dient te zorgen voor goede na- en bijscholing. Een beroepsregister is gewenst om zo de professionele status van professionals sociaal werk te versterken.

In samenhang met grote maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de verschuiving van verzorgingsstaat naar een samenleving waarin mensen zelf meer verantwoordelijk zijn voor hun sociaal welzijn (Rotmans, 2012; Rotmans, 2014), hebben de hbo-opleidingen zich deze adviezen ter harte genomen en de sociale opleidingen geherstructureerd.

Op 1 januari 2015 is de nieuwe Jeugdwet van kracht geworden. Deze wet is erop gericht het jeugdzorgstelsel effectiever en efficiënter te maken. Dit krijgt vorm in een transitie en transformatie. De transitie is gericht op de overgang van bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid van alle jeugd-hulp van de provincie naar de gemeenten. De transformatie die daarmee samenhangt, is gericht op inhoudelijke vernieuwing van de jeugdhulp.

Om richting te geven aan deze inhoudelijke vernieuwing zijn in de Jeugdwet de volgende transformatiedoelen gesteld:

1. Preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van jongeren en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk.
2. De-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren, door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen.
3. Eerder de juiste hulp op maat bieden om dure gespecialiseerde hulp te verminderen.
4. Integrale hulp aan gezinnen volgens het uitgangspunt één gezin, één plan, één regisseur.
5. Meer ruimte voor professionals door vermindering van regeldruk.

Het realiseren van deze doelen vraagt om een andere manier van werken van professionals. Hoewel de kerntaken van de pedagoog hetzelfde blijven, zijn de competenties anders gekleurd: de professional is meer gericht op preventie en het 'normale opvoeden', wordt de regie sterker bij de opvoeder gelegd, wordt het netwerk van de jongere en de opvoeders steviger gemobiliseerd en wordt er interprofessioneel gewerkt om integrale hulp mogelijk te maken.

## 2017

In januari 2017 stelde het sectoraal adviescollege hoger sociale studies (hss, voorheen hsa) van de Vereniging Hogescholen (voorheen de HBO-raad) het *landelijke opleidingsdocument Sociaal Werk* vast. In dit document worden een generieke kennisbasis en kwalificaties voor de brede bacheloropleiding Sociaal Werk beschreven met daarbij de keuze voor studenten om zich te profileren als sociaal werker welzijn & samenleving, sociaal werker zorg of als sociaal werker jeugd.

Vanaf 2018 zijn de opleidingen Social Work, Culturele en Maatschappelijke Vorming, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, en Sociaal Pedagogische Hulpverlening en enkele opleidingen Pedagogiek opgegaan in de brede hbo-bacheloropleiding Sociaal Werk. Ook voor de opleidingen Pedagogiek die als onafhankelijke bekostigde opleidingen voortbestaan, gelden de generieke kennisbasis en kwalificaties sociaal werk en het profiel sociaal werk – jeugd.

## Bijlage 2

# Kennisbasis sociaal werk – jeugd

Bouwsteen Beroep sociaal werk	
<b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Maatschappelijke opdracht van sociaal werk</li><li>• Internationale definitie van sociaal werk, waaronder universele rechten van mensen en kinderen</li><li>• Kernwaarden van het beroep, zoals empowerment, participatie, inclusie, rechtvaardigheid, diversiteit</li></ul>	<b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Pedagogische visies, ook internationaal</li><li>• Rechten van het kind (IVRK)</li></ul>
Bouwsteen Gebruikers sociaal werk	
<b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Sociaal functioneren van individuen in interactie met de directe sociale omgeving: gezin, (peer)groep, lokale gemeenschap</li><li>• Interactie en wederzijdse beïnvloeding in de directe sociale omgeving: groepsdynamica, systeemtheorie, interactietheorie</li><li>• Intermenselijke invloeden die sociaal functioneren bevorderen: empathie, bescherming, zorgzaamheid, ondersteuning, sociaal-culturele inclusie</li><li>• Intermenselijke invloeden die sociaal functioneren belemmeren: pesten, huiselijk/seksueel geweld, vooroordelen, discriminatie, etikettering/stigmatisering, sociaal-culturele uitsluiting</li><li>• Gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling</li><li>• Intergenerationele overdracht</li><li>• Sociale kwetsbaarheid en kracht: belemmeringen en mogelijkheden voor (de ontwikkeling van) sociaal functioneren</li><li>• Basale kennis over beperkingen en problemen met betrekking tot gezondheid en gedrag</li><li>• Wettelijke bescherming van kwetsbare burgers</li><li>• Gedwongen kaders: maatregelen met betrekking tot ouderlijk gezag; gedwongen opname</li><li>• Motorische, zintuiglijke, seksuele, emotionele, affectieve, cognitieve, sociale ontwikkeling gedurende de levensloop</li><li>• Sociale ontwikkelprocessen in relatie met de omgeving: hechting, socialisatie, ontwikkeling van sociale relaties en vaardigheden</li><li>• Ontwikkeling van persoonlijkheid en identiteit</li></ul>	<b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Ouderschapstheorieën</li><li>• Ontwikkelingspsychologie</li><li>• (Ortho)pedagogiek</li><li>• Gezinspedagogiek, met name kennis over meervoudige loyaliteit, scheiding</li><li>• Basis onderwijspedagogiek</li><li>• Spel- en vrijetijdskunde</li><li>• Mediapedagogiek</li><li>• Ontwikkelingspsychopathologie</li><li>• Sociologie, met name visies op jeugd en opvoeden, jeugdculturen</li><li>• Criminologie, met name kennis over jeugdcriminaliteit</li><li>• Jeugdgezondheidszorg</li><li>• Kennis over seksualiteit, misbruik, risicogedrag</li><li>• Werken in gedwongen jeugdkader</li></ul>
Bouwsteen Werkwijzen sociaal werk	
<b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Praktijktheorieën, waaronder opvoedkundige benaderingen</li><li>• Ondersteunende theorieën voor methodisch werken, waaronder opvoedtheorieën</li><li>• Theorieën over helpen, begeleiden en coachen, waarnemen en observeren, gespreksvoering, creatief agogische benaderingen en conflicthantering</li><li>• Normatieve en levensbeschouwelijke dimensies van sociaal werk</li><li>• Beroepscode in het sociale domein</li></ul>	<b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Educatieve media en e-hulp</li><li>• Opvoed- en interventiedilemma's</li><li>• Communiceren met peuters, kleuters, kinderen, pubers, adolescenten</li><li>• Cliëntgestuurd werken met jeugdigen</li><li>• Effectieve jeugdinterventies (Nji)</li><li>• Richtlijnen Jeugdhulp</li><li>• Filosofie in relatie tot opgroeien en opvoeden (ethiek, zingeving, moraliteit, spiritualiteit)</li></ul>

Bouwsteen Organisatie sociaal werk	
<p><b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Organisaties waar professionals sociaal werk werken zoals (gemeentelijke) overheid, sociale wijkteams, gespecialiseerde zorg gericht op bijvoorbeeld jeugd, gehandicapten, psychiatrie, verslavingszorg</li> <li>• Organisaties waarmee professionals sociaal werk samenwerken op het terrein van bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg, kunst &amp; cultuur, sport, vrijetijdsbesteding en media</li> <li>• Intramurale, semimurale, extramurale en ambulante voorzieningen</li> <li>• Verhouding burger, overheid en civil society</li> </ul>	<p><b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b></p>
Bouwsteen Maatschappelijke context sociaal werk	
<p><b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Politieke stromingen en standpunten met betrekking tot het sociale domein</li> <li>• Sociaal beleid van landelijke, regionale en lokale overheden</li> <li>• Domeinspecifieke wet- en regelgeving zoals de Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Wet langdurige zorg (Wlz), Jeugdwet, beroepsregistratie (BIG-register), klacht- en tuchtrecht, privacywetgeving, Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz)</li> </ul>	<p><b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• (Pedagogische) civil society</li> <li>• Jeugdparticipatie en eigen regie jeugd</li> <li>• Gemeentelijk jeugdbeleid</li> <li>• Wet bescherming persoonsgegevens</li> <li>• Norm van de verantwoorde werktoedeling</li> <li>• Recht en wet: Jeugdwet, jeugdrecht, familierecht, jeugdstrafrecht, leerplicht, jeugdbeleid</li> <li>• Kinderbeschermingsmaatregelen</li> </ul>
Bouwsteen Onderzoek en innovatie sociaal werk	
<p><b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis sociaal werk</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vindplaatsen van wetenschappelijke kennis over sociaal werk en effectieve sociale interventies</li> <li>• Landelijke kenniscentra en databanken voor effectieve interventies binnen het sociale domein</li> <li>• Innovatieve, op verbetering van de praktijk gerichte onderzoeksmethoden</li> <li>• Sociale en technologische innovatie in het sociale domein</li> <li>• Sociaal ondernemerschap</li> </ul>	<p><b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Nieuwe wetenschappelijke inzichten ten aanzien van jeugd en opvoeden</li> <li>• Nieuwe effectieve jeugdinterventies</li> <li>• Methodologie van (participatief) jeugdonderzoek</li> <li>• Ondernemerschap in de context van transformaties jeugdhulp</li> </ul>
Bouwsteen Professionalisering sociaal werk	
<p><b>Relevante elementen in de generieke kennisbasis</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Professionele standaarden voor de beroepsuitoefening</li> <li>• De maatschappelijke inbedding van professionalisering in onder meer beroepsvereniging, beroepsregistratie, beroepscode, tuchtrecht.</li> </ul>	<p><b>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Professionalisering Jeugdhulp</li> <li>• Kwaliteitsregister Jeugd</li> <li>• Beroepscode Jeugdzorgwerker/ beroepscode voor professionals in jeugdhulp</li> <li>• Klachtrecht; Tuchtrecht voor professionals in jeugdhulp</li> <li>• Registratie en deskundigheidsbevordering</li> </ul>



## Bijlage 3

# Kwalificaties sociaal werk

Dublin Descriptor en/of standaard hbo-bachelor	Kwalificaties sociaal werk op het niveau hbo-bachelor
<b>Dublin Descriptor 1:</b> <b>Kennis en inzicht</b> <b>Standaard voor hbo-bachelor:</b> <b>Theoretische basis</b>	Onderzoekt, achterhaalt en genereert zo nodig zelf praktijkkennis, ten behoeve van de concrete sociale vraagstukken, soms ook met een grotere reikwijdte. Vergewist zich ervan dat recente (internationale) ontwikkelingen van kennisontwikkeling binnen zijn vakgebied meegenomen worden bij aanpak van problemen.
<b>Dublin Descriptor 2: Toepassen van kennis en inzicht</b>	Handelt duurzaam door beïnvloeding van de relevante factoren. Benadert een sociaal vraagstuk op methodische wijze, analyseert zelf uit een situatie wat het sociale vraagstuk is (wat het ontwikkelingsvraagstuk is).
<b>Standaard voor hbo-bachelor:</b> <b>Onderzoekend vermogen</b>	Kan dialogisch verschillende perspectieven die in het geding zijn in overwegingen betrekken. Signaleert en stelt problemen zelf, zet ze om in onderzoeksvragen. Complexere problemen met aspecten vanuit verschillende functie- en kennisgebieden. Kan onderzoeksresultaten vertalen in handelwijzen.
<b>Dublin Descriptor 3: Oordeelsvorming</b> <b>Standaard voor hbo-bachelor:</b> <b>professioneel vakmanschap</b>	Kan dialogisch de verschillende factoren die in het geding zijn doorzien, bepalen, expliciteren en analyseren. Velt op die basis een oordeel en komt met een beargumenteerd voorstel en plan.
<b>Dublin Descriptor 4:</b> <b>Communicatie</b>	Communiqueert resultaten via diverse middelen met diverse belanghebbenden. Kan op basis van verworven kennis een advies uitbrengen en dit advies communiceren aan een publiek.
<b>Dublin Descriptor 5: Leervaardigheden</b>	Begrijpt dat hij deel is van de situatie waarin hij handelt en dat leren samen leren is. Toont zijn leervermogen en zijn vakmanschap door in verschillende contexten met verschillende vraagstukken en eigenheden te oordelen en te handelen.
<b>Standaard voor hbo-bachelor:</b> <b>Beroepsethiek en maatschappelijke Oriëntatie</b>	Is zich bewust van de normativiteit van de situatie. Staat open voor andere culturen en opvattingen. Opereert op basis van de inhoudelijke <i>Global Definition</i> <sup>4</sup> . Houdt daarbij contact met ontwikkelingen in de (internationale) – samenleving. Spreekt anderen aan als hij vindt dat die zich gedragen in strijd met de geldende morele en ethische standaard.

4 De definitie van sociaal werk van de International Federation of Social Workers (IFSW) uit 2014 waarover internationaal consensus bestaat: *Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing.*



## Bijlage 4

# Overzicht van betrokkenen

### ***Projectgroep Landelijk opleidings-, en competentieprofiel Pedagogiek 2018***

Drs. Gemma Geurts Bureau GeurtsAdvies voor onderwijs zorg en welzijn (projectleider & auteur)  
Dr. Janneke Metselaar NHL-Stenden Hogeschool (auteur)  
Dr. Carine Ex Hogeschool van Amsterdam  
Drs. Joris van Veen Hogeschool van Arnhem Nijmegen  
Dr. Daniël Lechner SPO/NTI

Bijdragen en adviezen:

Drs. Marcel Meer, Vereniging ter Bevordering van de Studie der Pedagogiek  
Drs. Lisette Weijers, Fontys Hogeschool Pedagogiek  
Dr. Lisette van der Poel, Hogeschool Utrecht  
Drs. Melissa Keizer, Vereniging van Hogescholen  
Dr. Stijn Suijs, De Haagse Hogeschool

### ***Landelijk opleidingsoverleg Pedagogiek***

Driestar hogeschool  
Fontys Hogescholen  
De Haagse Hogeschool  
Hogeschool Inholland  
Hogeschool Utrecht  
Hogeschool van Amsterdam  
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen  
Hogeschool Zeeland  
NHL Stenden Hogeschool  
Stichting Pedagogisch Onderwijs  
Vereniging ter Bevordering van de Studie der Pedagogiek



## Colofon

### **Opgroeien en opvoeden ondersteunen**

Landelijk opleidings- en competentieprofiel hbo-bacheloropleiding Pedagogiek  
2019

ISBN 978 90 8850 927 8  
NUR 840

Foto's  
© Shutterstock

Vormgeving  
Nu-nique Grafische Vormgeving, Goor

Uitgever  
Paul Roosenstein

Voor informatie over overige uitgaven van Uitgeverij SWP:  
Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost  
Telefoon: (020) 330 72 00  
E-mail: [contact@mailswp.com](mailto:contact@mailswp.com)  
Internet: [www.swpbook.com](http://www.swpbook.com)